

4. Social and labor rights and challenges of digitalization: monograph / color. author; edited by Ya. V. Simutina, M. M. Shumilo. Kyiv: Nika-Center, 2023. 348 p. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/soczialno-trudovi-prava-i-vikliki-czifrovizaczii.pdf> (date accessed: 01.05.2026)

5. Man, Society, State: Gender Dimension: monograph. Kyiv-Odessa, 2024. URL: la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/monography.pdf. (Accessed: 02.05.2026)

Намясенко О. К.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри приватного права,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна*

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ТА РЕКОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

В сучасній Україні одним з найбільш актуальних питань реформи законодавства та його гармонізації з правом ЄС взагалі, а також в частині рекодифікації цивільного законодавства, є питання захисту персональних даних. Додаткової актуальності питанням захисту персональних даних, впровадженню кібербезпеки та кіберзахисту тощо додає також загальносвітовий процес діджіталізації та впровадження ШІ.

В зверненні Міністра цифрової трансформації зазначається, що для розвитку України необхідна максимальна дерегуляція та зменшення бюрократії, щоб позбутися перепон для впровадження технологій: «Водночас небезпеку стрімкого розвитку штучного інтелекту та його потенційного впливу на права людини зараз визнає весь світ. Щоб зберегти баланс, Урядом був розроблений підхід, який адресує виклики без упровадження обов'язкового регулювання в найближчі 2–3 роки. Україна робить ставку на гнучкість і адаптивність. Ми даємо бізнесу час та інструменти для підготовки до майбутнього національного законодавства» [1, с. 4–5].

Однак, необхідно зауважити, що незважаючи на заклик до дерегуляції, Уряд визнає та розуміє необхідність виконання вимог ЄС та відповідно гармонізації законодавства України із законодавством ЄС як необхідної умови вступу! Це не тільки необхідно для євроінтеграції, а й дасть змогу активніше залучати інвестиції на український ринок. Зокрема, за рахунок ідентичних правових режимів.

Попри загальні заклики, реальність достатньо невесела. Відповідно до Звіту Європейської Комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу за 2025 рік щодо захисту персональних даних зазначено наступне: «Україна не досягла жодного прогресу у приведенні своєї правової бази щодо захисту персональних даних до законодавства ЄС. Остаточне прийняття законопроектів про захист персональних даних та про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації, зареєстровану у 2022 році, все ще очікується» [2].

Ще в 2020 році автори Концепції оновлення Цивільного кодексу України пропонували включити до Книги другої ЦК в тому числі § 2.13. «Забезпечення цивільно-правового захисту права на персональні дані та посилення права на приватність» та § 2.14. Об'єктивація «цифрових прав» особи».

Зокрема, було запропоновано забезпечити цивільно-правовий захист права на персональні дані, визначивши його зміст та місце в системі особистих немайнових прав, з одночасним викладенням Закону України «Про захист персональних даних», з метою приведення його у відповідність до Загального регламенту про захист даних ЄС, зокрема посилити вимоги щодо умов отримання згоди, яка повинна бути явною та чітко відрізнятись від інших тверджень; розширити зміст та перелік прав суб'єкта персональних даних (право на доступ до персональних даних із безоплатним наданням їх копій в електронній формі; право на портативність (мобільність) персональних даних — право вимагати передачі персональних даних іншому володільцю). Обґрунтованим вбачається посилення права на приватність, зокрема шляхом запровадження права бути забутим, згідно із яким особа має можливість

вимагати за певних умов видалення своїх особистих даних із загального доступу, які можуть бути доступними через пошукові системи.

В межах § 2.14. Об'єктивація «цифрових прав» особи» пропонувалось розвинути положення про «цифрові права» особи як різновиду особистих немайнових прав, що створюють можливість реалізації інтересів у сфері діджиталізації [3, с. 17-18].

Наприкінці квітня 2026 року суспільство сколихнула нова хвиля суспільного обговорення зазначених питань, що було обумовлено прийняттям за основу проєкту Цивільного кодексу України ВРУ на пленарному засіданні у першому читанні, реєстр. № 15150.

Основні застереження викликали норми, що можуть суттєво обмежити доступ до відкритих даних, послабити механізми фінансового моніторингу (KYC/AML) та створити ризики для прозорості бізнесу.

Особливо гострою є стаття 328, яка вводить «право на забуття» та передбачає, що фізична особа може вимагати вилучення, знеособлення, знищення інформації про себе із загальнодоступних джерел, припинення видачі посилань (деіндексації) на таку інформацію за її іменем, якщо така інформація є недостовірною, неактуальною, неповною, обробленою протиправно або такою, що втратила суспільний інтерес, а її подальша обробка завдає шкоди особистим правам такої особи [4]. Експерти наголошують, що дана норма суперечить європейським стандартам і загрожує суспільному праву на інформацію.

Крім того, проєкт надає юридичним особам право на «цифрову приватність», що означає необхідність отримання згоди компанії на обробку її цифрового образу. Це може ускладнити роботу OSINT-систем, комплаєнс-сервісів та перевірку контрагентів, створюючи додаткові бар'єри для прозорості ринку та підвищуючи ризики зловживань. Також викликає занепокоєння стаття про «право на інформаційний спокій», яка може стати підставою для SLAPP-позовів проти журналістів і активістів. Загалом, експерти закликають до доопрацювання законопроєкту з урахуванням балансу між правом на

приватність та суспільним інтересом, щоб не допустити відкату України у сфері прозорості та антикорупційної політики [5].

Основним нормативно-правовим актом ЄС у сфері захисту персональних даних є Загальний регламент про захист даних (GDPR), який був прийнятий у 2016 році та набув чинності 25 травня 2018 року.

Право бути забутим згадується в пунктах 65 та 66 преамбули та у статті 17 GDPR. У ньому зазначено: «Суб'єкт даних має право отримати від контролера видалення персональних даних, що його стосуються, без невинновданого затримки, а контролер зобов'язаний видалити персональні дані без невинновданого затримки», якщо застосовується одна з низки умов [6].

«Невинновдана затримка» вважається приблизно місяцем. Необхідно також вжити розумних заходів для перевірки того, що особа, яка запитує видалення, дійсно є суб'єктом даних. Право бути забутим узгоджується з правом людей на доступ до своєї персональної інформації, зазначеним у статті 15. Право контролювати свої дані втрачає сенс, якщо люди не можуть вжити заходів, коли вони більше не дають згоди на обробку, коли в даних є суттєві помилки або якщо вони вважають, що інформація зберігається без потреби. У цих випадках особа може вимагати видалення даних. Але це не абсолютне право. Якби це було так, критики, які стверджують, що право бути забутим – це не що інше, як переписування історії, мали б рацію. Таким чином, GDPR не виходить за рамки щодо видалення даних [7].

Норми нового Цивільного кодексу України щодо питань захисту персональних прав мають бути узгоджені не лише з правом ЄС, а й з спеціальним законодавством України. Україна взяла на себе зобов'язання щодо захисту персональних даних, однак чинний Закон України «Про захист персональних даних», прийнятий у 2011 році, вже не відповідає сучасним міжнародним стандартам. Цей факт підтверджують численні експертні оцінки, зокрема від Ради Європи. Щоб забезпечити належний рівень захисту даних, Україна потребує суттєвого реформування чинного законодавства [8].

Головним законодавчим актом, який має ввести ці зміни, є Проект Закону України «Про захист персональних даних» № 8153, що зареєстрований 25.10.2022, та станом на сьогодні прийнятий Верховною Радою за основу [9].

Новий законопроект передбачає комплексну реформу, яка зобов'яже український бізнес та державні органи працювати з даними за європейськими принципами, адже має на меті не лише оновити чинне законодавство, але й максимально адаптувати українську систему захисту персональних даних до вимог Загального регламенту ЄС про захист даних (GDPR). Зокрема, Законопроект № 8153 значно розширює права громадян щодо контролю за власними даними, вводячи ключові концепції GDPR, а саме:

- право вимагати видалення своїх персональних даних, якщо вони більше не потрібні для цілей, з якими їх було зібрано;
- право отримувати інформацію про те, які дані обробляються, з якою метою, а також вимагати їх виправлення;
- право вимагати тимчасово припинити обробку даних за певних умов (наприклад, якщо дані оскаржуються);
- право заперечувати проти використання даних, наприклад, для цілей прямого маркетингу.

Крім цього, на відміну від чинного закону, який дозволяє «неявну» згоду, новий законопроект вимагає, щоб згода була:

- явно вираженою (повинна бути надана активною дією (наприклад, проставлення галочки в чекбоксі, підпис, натискання кнопки);
- конкретною (мати чітко зазначену мету обробки даних (не можна отримати загальну згоду «на все»);
- інформованою (контролер зобов'язаний надати зрозумілу інформацію щодо підстави, мети, обсягу обробки, переліку даних, що будуть використані, а також контактів контролера й оператора, прав суб'єкта та способів їх реалізації. Ця інформація повинна бути надана заздалегідь, зрозумілою мовою та в доступному форматі).

Одним із центральних нововведень є обов'язкове впровадження принципів захисту даних за замовчуванням і за проєктуванням (Privacy by Default, Privacy by Design), які лежать в основі підходу GDPR. Їхня мета – інтегрувати захист даних у всі процеси обробки ще на етапі планування та впровадження систем.

Законопроект передбачає запровадження інституту відповідальної особи з питань захисту персональних даних – українського аналога Data Protection Officer (DPO) згідно з GDPR.

Також положення законопроекту передбачають посилення санкцій за порушення у сфері персональних даних. Змінюється підхід до відповідальності за порушення у сфері персональних даних. Якщо раніше санкції були радше символічними, то тепер штрафи можуть сягати 90 млн грн, або 5% річного обороту компанії. Законопроектом розмежовується відповідальність залежно від ступеня тяжкості порушення та його безпосереднього впливу на права суб'єктів персональних даних.

За порушення, що не призводять до прямого порушення прав суб'єктів (наприклад, обробка без законної підстави чи згоди, порушення принципів обробки, недостатні заходи безпеки), передбачені штрафи: для фізичних осіб – 10 000–30 000 грн за випадок (до 10 млн грн загалом), для юридичних осіб – 0,05–0,1% річного обороту (не менше 30 000 грн, до 50 млн грн, або 3% обороту).

За порушення, що безпосередньо впливають на права суб'єктів (наприклад, відмова в доступі до даних, порушення права на захист від автоматизованих рішень), передбачені суворіші санкції: для фізичних осіб – 30 000–100 000 грн за випадок (до 20 млн грн загалом), для юридичних осіб – 0,5–1% річного обороту (не менше 100 000 грн, до 90 млн грн, або 5% обороту).

Загалом для українського бізнесу, особливо в ІТ-сфері, прийняття законопроекту № 8153 спростить співпрацю з європейськими партнерами та клієнтами, оскільки Україна стане країною з адекватним рівнем захисту персональних даних [10].

Список використаних джерел

1. Біла книга з регулювання ІІІ в Україні: бачення Мінцифри. Версія для консультацій. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Міністерство

- цифрової трансформації України, опубліковано 26 червня 2024 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rehuliuвання-shtuchnoho-intelektu-v-ukraini-mintsyfry-prezentuie-bilu-knyhu>
2. Commission Staff Working Document. Ukraine. Report. 2025 Communication on EU enlargement policy. Brussels, 4.11.2025. SWD(2025) 759 final. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf>
3. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім “АртЕк”, 2020. 128 с. URL: <https://pravo.ua/wp-content/uploads/2021/01/Proekt-Koncepcii-onovlennja-Civilnogo-kodeksu-Ukraini.pdf>
4. Проєкт Цивільного кодексу України: № 15150 від 09.04.2026, включено до порядку денного від 28.04.2026. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69837>
5. Новий Цивільний кодекс України №15150: ризики для захисту персональних даних, права на приватність та прозорості відкритих даних у бізнесі та суспільстві, LIGA ZAKON, 30 квітня 2026 р. URL: <https://topics.ligazakon.net/679bcc30577d6b112c23d9d5/2026-04-30>
6. Загальний регламент про захист даних (GDPR). Офіційний переклад українською мовою. URL: <https://gdpr-text.com/uk/>
7. Faruk Alpay. Understanding Data Privacy Rights in the EU (GDPR Explained). Sep 5, 2025. URL: <https://lightcapai.medium.com/understanding-data-privacy-rights-in-the-eu-gdpr-explained-82be437186aa>
8. Яворська О.С. Захист персональних даних у цифровому середовищі: досвід ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. № 9/2024. С. 117-119.
9. Проєкт Закону про захист персональних даних: № 8153 від 25.10.2022, Включено до порядку денного за № 4775-IX від 10.02.2026. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/40707>
10. Дмитро Слободянюк. Захист персональних даних (GDPR / Директива ЄС): що змінюють нові законопроєкти в Україні. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zahist-personalnih-danih-gdpr--direktiva-es-shcho-zminyuyut-novi-zakonoproekti-v-ukrayini.html>